

Der Stad ende t'Land van B R E D A.
in Brabandt gheleghen :Middtsgaders
De Romeynsche inneminge der selver / gheschiede
opden 4 Maerte / inden jaere 1590.

1590

Leer wy comen tot de inneminge en veroveringe der Stad Breda, soo en salt niet buypen propooste zijn / in't coz te de gheleghentheid der selver te beschryven ende te verhalen.

B R E D A is nae de vier Hoofsteden van Brabandt / onder de andere eene van de principale Steden / ende vooz een vrye stad gehouden / met gelijcke Vrijheden / als Thienen, Leuven ende Nivel. Dese stad leyt inde Kempen, aen een waterblijet genoemd Marcke 8 mijlen van Antwerpen / 6 van Hertogen bosch, 6 van Bergen opden Zoom, ende 2 van Geertruydenberge: in een plepne van goet Cooyen landt / de Beemden wel beplant / ende Boschachtich / hebbende eenighe bosschen als Vpenhout, Nieubosch, ende Liefbosch, verrijcht zijnde met twee wateren / loopende inde Besten vanden Haegdijck / onder de Dolmeulen / alsoo haren cours inde stad nemende: de principale riviere is bequaem om met schepen tebaren / boven tot Ginneken toe / boven naer Hoochstraten de Aa, beneden ende in Breda de Marcke geheeten. Men bevindt onder de oude memoziën / dat de Denemarcers int Craeyenbosch / daer inde Keygers nu nestelen / gelegen achter het Hof ofte Casteel / bewoont ende gehouden hebben een sterckte en vast Casteel / van haer aldaer gebout / by toelatinge vanden Heere vanden Lande van Breda, welke sterckte ende Casteel Henrick Dypheer vanden Lande van Breda / (om seker geschille / met onderstant vanden Heere van Weesmael, Erf-Marschalck van Brabant / die hem tot sijnen versoek te hulpe quam heeft inghenomen) ende ter neder doen werpen / ontrent den jaere 1124.

Sp heeft veel fraye wooningen ende Edellieden hupsingen / en een fraye Kercke / alwaer aende Poozdt-zijde de Graven van Nassau een costelike Capelle gemaeckt hebben / met een magnifiquie Sepulcure van den Prince René de Chalon. Onder in eenen kelder zijn de begravenissen van de oude Heeren van Breda, van Graeff Engelbrecht, Graef Henrick, ende de voozsz. René: tot wiens eere ende ghedachtenisse een costelike Combe opgerecht ende gemaeckt is inde selve Capelle.

Breda is redelick groot ende wel betimmert maer sp heeft meermael schade van brandt geleden / wel van 1000 hupsen / als namelick / den 23 Julij / anno 1534 ende alsoo sp de meeste woonplaetse geweest is / van den Hupsen van Nassau, soo is sp ooc vanden selven Hupsen seer met ghebou verciert gheweest / ende insonder

heyt van Graeff Hendrick van Nassau, die een cloeck Heere was / ende Breda met stercker Wallen dick van aerde maecte / ende boven dien inden jaere 1534, aldaer vry groote Wolwercken sondeerde aen het Casteel / ende om de stad / al op den anderen flankuerende / ende rontommet vrede diepe grachten / ende geduerende dese oozloge / zijn daer noch negē Kavelins often bolwercken aengetrocken / ende elcke poozte met een half mane gestercht / in sulcker voegen / dat de selve stad onder de Nederlantische Landtsteden nu een van de sterckste werdt gehouden. Van ouden tijden / nae t'afwerpen des voozsz. Casteels / hadden die Heeren van Breda, recht daer tegen ober / ontrent de Marck / twelck nu de Keygerijge geheeten is / haer Palaps ende Casteel beginnen te bouwen / daer af naemaels Graef Hendrick van Nassau / (hebbende laten staen een deel van den ouden bou) een nieu costelick Pallaps ende Hof / binnen om watert zijnde / met een dobbel den Water-gracht opgerecht heeft ende daer aen noch buypen een magnifijck ghebou / met een heerliche Gaelderijge staende op pylaren van blauwe steenen / ende hebbende een vergulde Frontispice. Het binnen Hof heeft onder ander veel schoone kameren ende gemaken / een heerlyche langhe sale op pylaren ghemetst / met eenen constigen trap / al van blauwen arduyn / verschepden optreden / die van constighe Metfers gehouden worden vooz een sonderlinge const-stuck / met een Capelle daer angehecht. Daer is oock een schoon wapenhups vol alderhande wapenen ende wapentuych / ende seer veel geschuts onder ander is daer geweest veel oudt metalen geschut / daer mede de Coningen van Hongarij / vooz dienste tegen de Turcken bewesen / den Hupsen van Nassau hier vooztijds vereert hebben: Desgelijcken 52 stucken / gefortteert van groote muerbekers aff tot clepne belt-stucken toe / die den Keyser Ferdinandus vereert ende geschoncken hadde aenden laetsten Prince / Heere van Breda / die welke int voozsz. Wapenhups gezocht waren / doch zijn naemaels by den Hertoch van Alva daer uyt genomen ende vervoert / also dat men met recht mach seggē dat dit het Schoonste hups ende gebou vande Nederlanden soude mogen genoemd werden.

Van d'oude ende nieuwe memoziën vā Breda, zijn dese de notabelste / als dat den Heere en t'Landt van Breda (eertijds een Heere ende Landt van het Hertochdom van Brabant verschepden) eerstmael is gecomen ende ghehecht onder een aenden Hertoch van Brabant, ten tijde vanden Hertoch Hendrick, Hertoch van Lottringen, etc. Ende de Heere Godefroyde vā Breda, die in Maerte / int jaer 1212 van den voozsz.

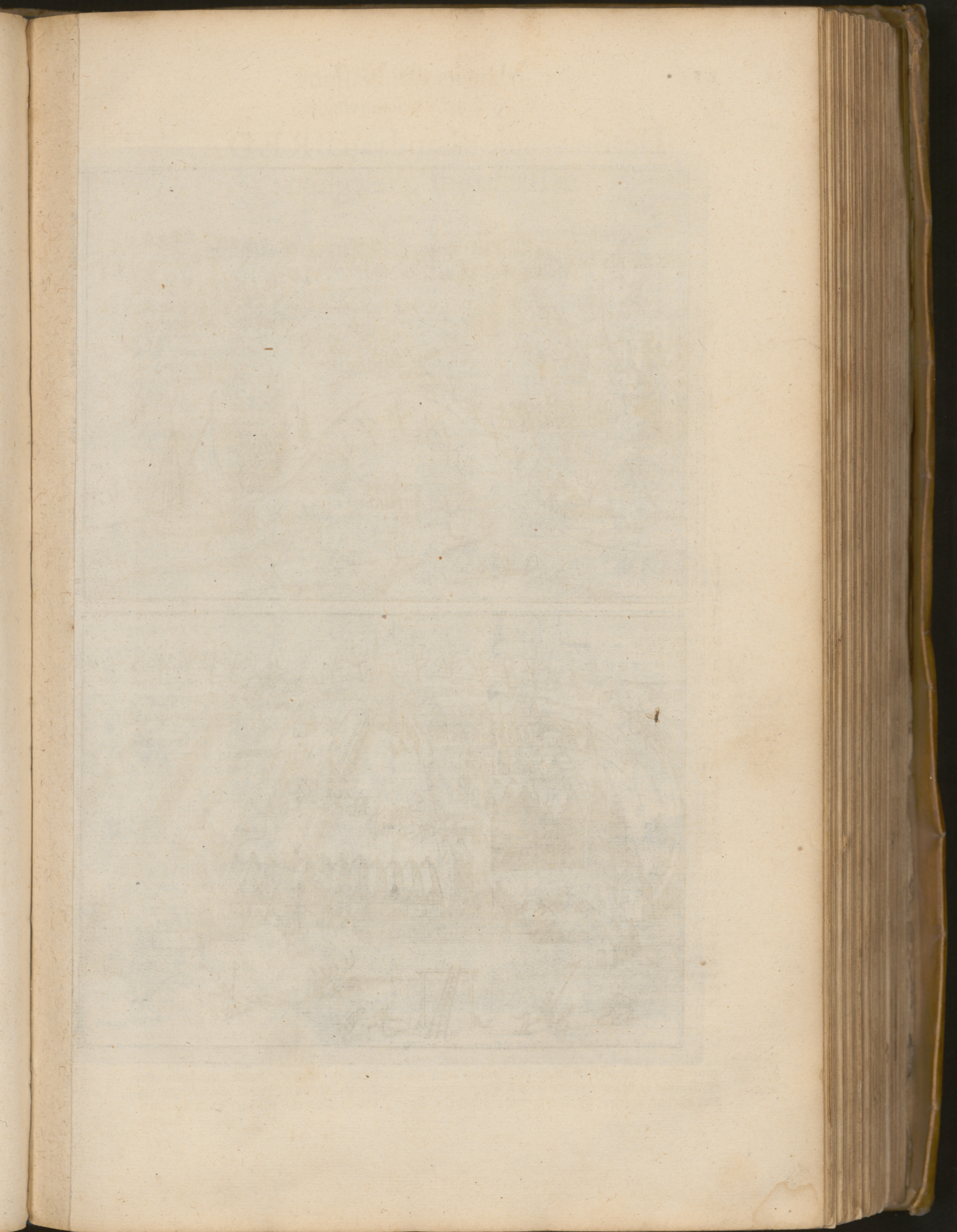
De eenen hebben een Casteel in Breda gebout

Henric van Nassau bouwt een schoon Palaps.

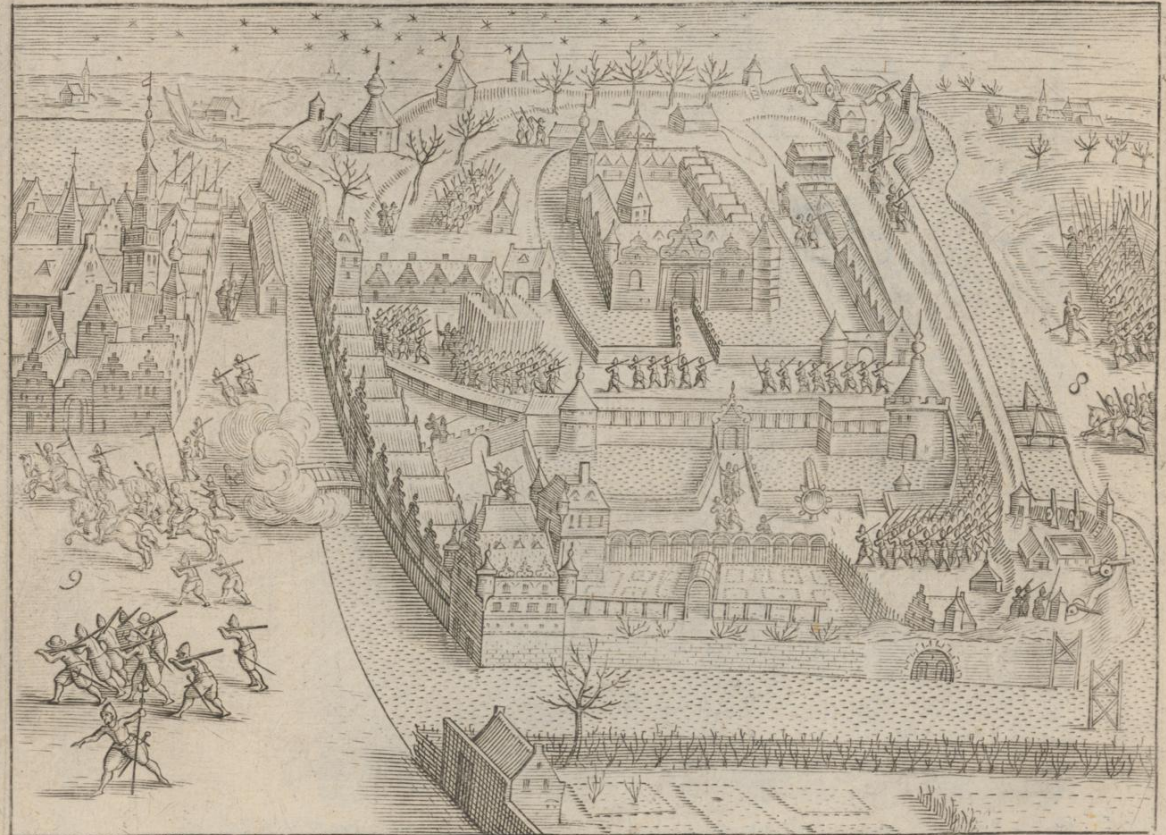
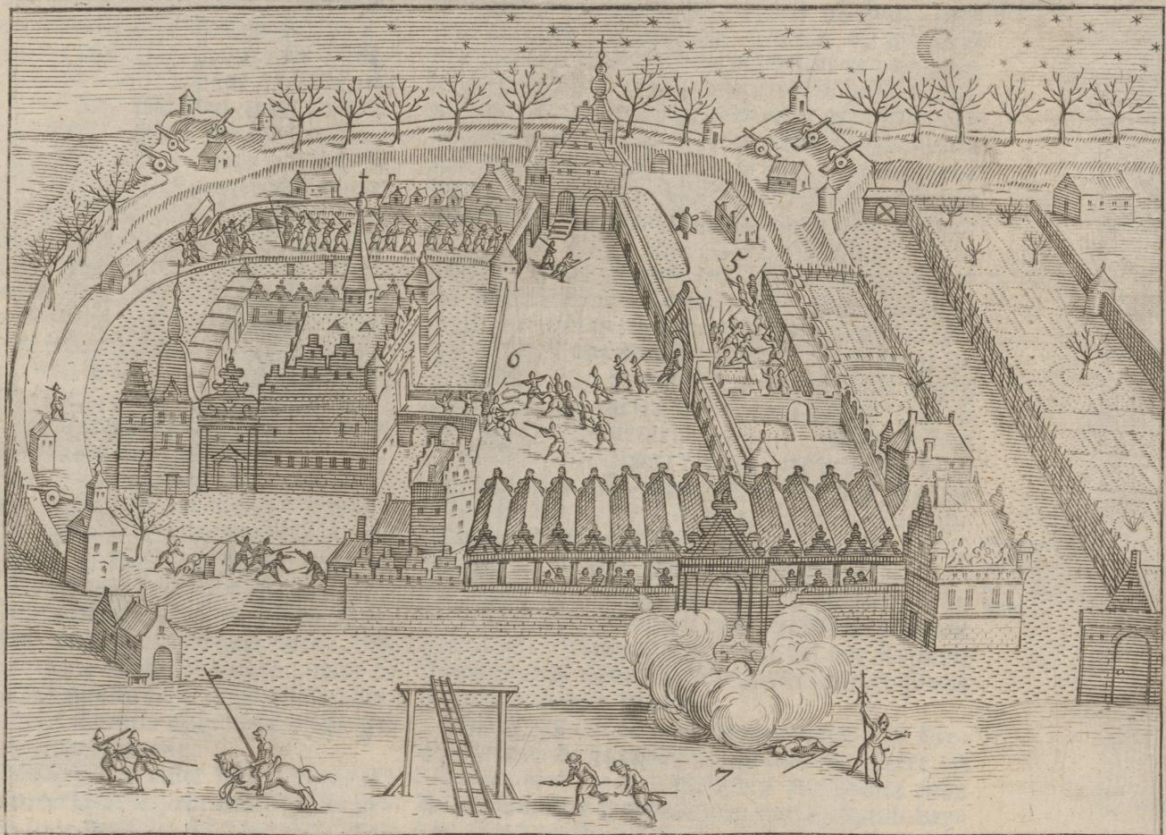
Geschut en wapenen vāt Palaps.

Particuliere beschrijvinge van Breda.

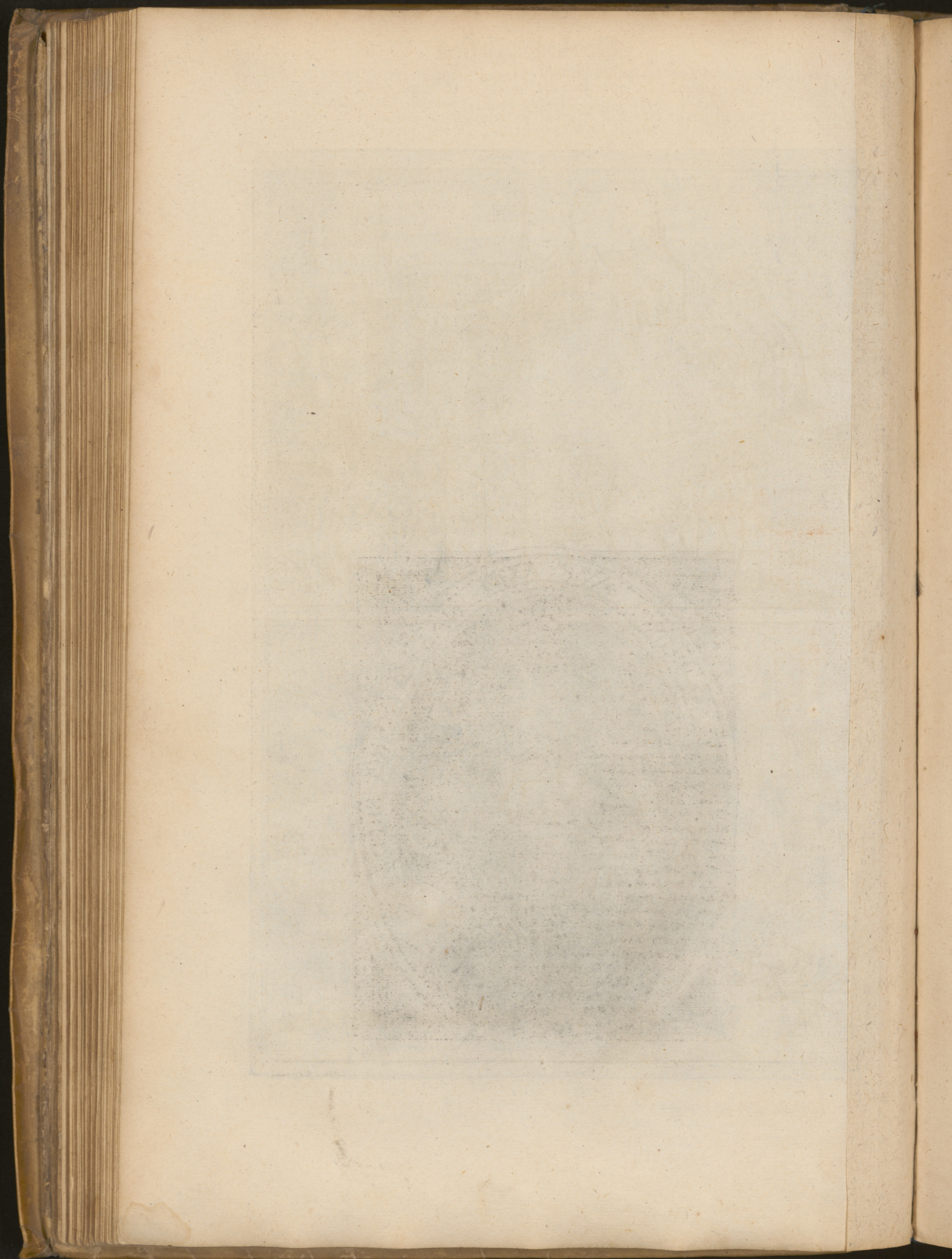

doorz. Hertoghet of Leen ontfangen hebben de de helft vande gelepde Tolle opde Schelde met Scakeloo ende Offendrecht, heeft weder synen Heer beloost/dat hy ende syne erfgenamen booztaen met haren Casteelen / Landen / Mannen Ambachtlieden / den Hertoch ende synen Erfgenamen getrouwelicken dienen souden.

Alfoo int jaer 1326 des Maendaeghs nae Valentijns dagh/de Heere Geraert van Raltingem, Liedekerck ende Lens, de Heerlichheyt en t'goet van allen den lande van Breda, met alle syne toebehoorten vercocht hadde/ aen Hertoch Ian van Brabant, soo heeft den doorz. Hertoch Ian van Brabant wederomme/met consent van synen sone Heer Godevaert, ende syn outste dochter Ioanna, Gzabinne van Henegouwe ende Hollant, vercocht op den 1. April 1351 de Erflichheyt vanden doorz. Lande van Breda met alle syne toebehoorten / aen Heer Ian van Polanen, de jonge Heer vader Lecke, booz 43 dupset hallingē/om dat te besittē inrechtē erfdeele.

Breda is de Hoofst. stadt des lants Breda/ heeft den tijtel ende waerdicheyt van Banerije met de Heerlichheyt en staet vā grooter waerden/ hebbēde onder andere Pzeminentiē ende Jurisdictionen een Hoofst ende Leenbancke/zijn de reene ghemeene ende onverschepden bancke/ onder welke bancke resorteren by Appel de Stadt van steenberghe / de XV Dozpen des Landts van Breda, mitsgaders die van Eyckeren, onder hepde die Heeren/die van Merckem, schoten, Loenhout ende Oostmal. Ende hadt

de doorz. bancke/ heeft sy noch een Schepenbancke / daer onder ter eerster instantie staen te rechte de Bozgers ende ingesetene van Breda/ mitsgaders die van Teteringen, Molengracht, Santberg, Vijshuysen, ende de Haegstrate. Van vonnissen in d'eene oft d'ander bancke gewesen/en mochtmen niemantde beroepen booz ander Recht/welcke. Privilegie is noch onderhouden gheweest by menschen memozie. Want eerst by de Keyser Karel den V. in plaetse vant doorz. Privilegie/de selve Keyser die van Breda vergunt heeft ghelijcke Privilegie als ander Hoofsteden hebben / te weten datmen van Donnisse/ tot Breda gewesen/ alleenslick mach reformeren ende niet appelleren.

Hoe/ wanneer ende dooz wat middelen de Doorzlichtige Graven vā Nassau/aende Baronye van Breda gekomen zijn: desgelijcks wat ende hoe veel Graven vande selve Stamme die vervolgende aenden anderen so vele jaren met grooter eeren/ rust en Breda/ tot groot vernoen gen van hare ondersatē geregeert hebben/ dat hebben wy hier booz Pagina 34. 35. 36. en 37. inde beschrybinge van het Geslachte van den Prince van Orangien No. No. int lange verhaelt ende beschryben. Wy sullen tot een vervolch van tgene aldaer geseyt is. Alhier by voegen de afbeelding/ het leven ende sterben vanden Doorzlichtigen Prince/ Philips outstē sone van Willem Prince van Orangien / dooz wiens overlijden het voornoemden Prinschap en de Bazonye van Breda gekomen is aen syn Broeder Maurits gelyc hier booz gheseyt is.

Heer Gertraet van Raltingem vercocht de Heerlichheyt van Breda aen den Hertogh van Brabant Anno 1326.

De Heer van Polanen koopt Breda Anno 1351 den 1. April

Staet ende Privilegien des Landts ende Stadt van Breda.

PHILIPS Byder Gratie Gods Prince van Orangien, Grave van Nassau, Catsenelleboge, Dietz, Vyanden, Buyren, Leerdam &c. Baron van Breda &c. Ridder vande Gulden Vliese: P Philips

Is geboren
anno 1554.

Wert tot
Loven upt
de Hooghe
Schale
wech geno-
men ende
naer Spaen-
gaen ghe-
voert.

Anno 1595.
doort Italien
reysende
naer Neders
land kust de
voeten van
den Paus.

Koemt bin-
nen Bruys-
sch.

Besoecht
den Pals
den Riin.

Wert Prinz
re van O-
rangnen ges-
hult.

Philips outften Soone vanden Prince van Orangnen H. M. Is in den jare 1554 op ten 19 December/des avonts ghebozen. Van zijn Heer Vader tot Leuven ter scholen gefonden wesende/omme aldaer so wel inde Taelen als ander Consten ende wetenschappen/onder wesen te werden: soo is hy upt de selve Schoole ofte Academie opten tienden Septem-ber des jaers 1567 (ten tyden als den Prince upt de Landen verrocken was) teghen danck ende wille van zijne Doochden en Opsiender jaer teghen alle de Privilegien van Brabant/ende de Universteit van Leuven: dooz last en bevel vande Hartoch van Alba, outwesende ontrent 13 jaeren met ghewelt genomen/ende naer Spaingie geboert. Alwaer hy in een rupme gebanckenisse ontrent 28 jaeren lang ghehoudē en bewaert geworde is. Indē jaere 1595 als den Hertf-hertoch van Gostenryc Albertus (de welke vande Co. van Spaingne/in plaetse vanden Grabe van Fuentes tot Gouverneur van zijne Landen van herwaerts ober gestelt was: ende naermaels Isabella Clara Eugenia des Conincks Dochter trouwende geworden is Hartoch van Brabant Grave van Vlaenderen etc.) upt Spangnen naer dese Landen verrock/ soo is desen Prince dooz des Hartochs begeeren ende voozbidden/upt zijne rupme gebanckenisse ontslagen/vyppgestelt/en met hem naer dese Landen wederomme gekomen. Den Hartoch zijn repse ober Italiē nemende/sepnt den Prince naer Roomen, omme den Paus Clemens VIII. te groeten ende de voeten te kussen: het welck hy opten 25 October ghedaen heeft. Den Paus heeft hem grootelicken vereert ende beschoncken. Van Roomen wederomme naer den Hartoch Albertus komende/is met hem voozt gerepft/ ende op den 11 Februarj 1596/aen zijn sincker sijde rjhdē binnen Brussel gekomen/ende vanden Burgeren met groot vzeuchde ende blijshap ontfangen.

De H. M. Heeren Staten der Vereenichde Landen zijne vzyddomme verhoort ende sekerlick ende verstaen hebbende/so hebben sy op den 22 December 1595 noeh op de repse wesende/aen hem geschreven/ende hem gecongratuleert: die hy opde eersten Februarj anno 1596. upt Luttenburch, met groote beleeftheit ende vzyndelicheit wederomme geantwoort heeft. Inden jaere 1598 so is den Prince beneffens verscheyden andere Graben ende Heeren/van het Hertochdom van Brabant gecommittēert om met den Certf-Hartoch wederomme naer Spaengien te reysen/de Hartoginne en Vyupte gaen groeten/en geluc te wenschen upt den naeme van Brabant, ende de andere Graben ende Heeren/haere repse ober Duytslant nemende so heeft hy zijn Swager Fredericus IV Pals-Grave aenden Riin, Hartoch in Beijeren ende Ceurvorf des Heyligen Riix, met zijne Suster Ludovica Iuliana eenige dagen besochtende geselschap gehoudē. Wt Spangnen met de Certf-Hartogen Albertus ende Isabella, desgelijc met een groot gebolch van hooge ende lage Personen/naer dese Landē wederomme keerende/so is hy onderwegen op den 11 Martij des jaers 1599. vanden Gouverneur van het Prinschap Orangnen Monsieur Blacon, met groote triumphē vzeuchde ende heerlijckheyt/in zijn Vaderlycke Erbe/ontfangen/ gehult ende aengemen tot Prince van Orangien. Eenighe daghen aldaer gebleven hebbende/omme op alle zijne saecken goede en vaste ordzete stellen / soo is

hy te poste gerepft naer Marseillen, byde Certf-Hartoch ende de Coninginne ofte Infante van Spaingien: die hy daer naer gestadich verghefsechapt heeft/tot binnen de Stad Brussel toe. Alwaer zy opden 5 September/met groote statie/blyshap en vzeuchde/van de Staten ende Landen ontfangen ende ingehaelt zijn.

Anno 1606 op den 23 November / soo heeft desen Doozlichtighen Prince binnen Fontainebleau, getrouet ende tot syn Hupszouwe ghenomen: Eleonora de Bourbon, Dochter vanden Prince van Conde (de welke inden jaere 1588 tot S. Ian d'Angely gestorven is.) Ende Suster vanden tegenwoozdigen Prince van Conde, wesende den eersten Prince vanden Bloede/des Coninckrycks van Vranckrijck. Dooz dit Huwelic heeft hy vanden Coninck van Vranckrijck vercregen/volcomen besittinghe van het Prinschap van Orangnen, in meerder Hoochhepdt ende vzyhepdt/als sijne Doozaten opt ghehadt hebben: met afdoeninge ende vernietinge van alle pzetensien die de Croone op het selve Prinschap soude mogen pzetenderen.

Desen Doozlichtighen Prince ontrent elf jaeren dzy maenden getrouet geweest zijnde/soo is hy binnen Brussel dooz het qualijc stellen vā een Cypsterie (somē hout) gestorve optē 20 Februarj des jaers 1618. ende naerdien hy geen blijckende geboorte naergelaten heeft/soo heeft hy by Cestamentaire dispositie tot zijne eenige en univērsale erfgenaem ghestelt in alle zijne goederen den Doozlichtighen hoogh ghebozen Fuzst Maurits van Nassau zijn outste vzoeder/dewelcke in het Prinschap van Orangnen/dooz den Persoon vanden Cloeckmoedighen Heldt Marquette beswozen en ghehult is / tot Souverejn ende Heer vande selve Landen.

Wt het gene dat tot hier toe van de Grabe van Nassau ende Baronen van Breda ghesepet ende verhaelt is / blijkt volcomentlick dat de Stadt en het landt van Breda, by de Graben van Nassau, als vzy-heeren wel ende papsiblick geregeert geweest/meer als 184 jaeren/in goede neeringe welvarende/ tot dat op den 11 April/anno 1567 den Prince van Orangnen om de comste vanden Hertoch van Alva, met groote dzoefheyt ende verslaghenhepdt sijnē ondersaten van Breda/van daer na Duytslant verrocken is gheweest. Naē wiens vertreck de incomste vande Heerlichheden van Breda by den voozst. Hertoch aengeteeckent zijnde/ is t'voozst. landt met de Stadt onder de Spaensche regeringe ellendelicken met verscheyden Garnisoenen ghequelt ende afgeteert geweest / tot dat Breda weder onder de regeringhe van haren Heere/anno 1577 is ghecome/ende soo gebleven 4 jaer lang. Ende daer na byde Prince van Parma ingenomen zijnde/inden jare 1581 beseten is totten jare 1590 toe. Wde de selve vantojck der Spaingiaerden verlost ende bezijdt is sullen wy met de hulpe Gods terstondt beschrijven. Alsoo int jaer 1590 de Prins van Parma seer beneerstichde d' Doozloghe in Vranckrijck met al sijn macht ende vermogen / waer dooz de gebnieerde Landen een redelick verlichtinge cregen/soo hebben de Ho. Mo. Heeren Staten der selver Landen de gelegentheyt waerghenomen om den vbandt afbzeuckte doen/ende hebben met een stoure behendicheyt ingenoment Casteel ende stad van Breda, in manieren als volcht.

Graeff Philips van Nassau, doen ter tijde Gouverneur van Gorcum/Dozum/en Louvenstepn

Trent de
Suster van
den Prince
van Conde.

Breda byde
Spaengiaer
den bezeten.

Wozslach
om Breda
te moghen
veroveren.

vensteyn/hadde van wegen den Prins Maurits eenē Charles Herauguier/ Edelman van Cammerijck/ Capiteyn van een Vaendel knechten/aengesprokē/ van een aenslach opt Casteel en Stad Breda/ende hoe dat eenighe schiplieden Passalen vanden lande van Breda, ende Hupse van Nassau upt affectie hummen Landts-Heere toebagende/hadde aengeboden hummen dienst mits dat sy ghewoon waren hout ende tozff te leveren met hunschepen opt Casteel van Breda, onder welck decksel eenen aenslach soude moghen voozgenomen worden.

Desen voozslach Herauguier aengesepf ende alle perijckelen averlept zijnde/so is hy ontrent tlaetste van February in den Haghe by den Prins Maurits geresst: daer zijnde/hebben sy tsamen met eenen Adriaen van Bergen/ die ghe woon was tozff opt Casteel te leveren/ besloft te bestaen. Waer op Herauguier wiert ghesonden by den Advocaet van Holland Jan van Oldenbarnevelt. Heere van Tempel/ Ridders etc. die niet alleen en handelde en besogde ghelt ende nootduyst tot den aenslach/waer noch de Stadt ingenomen zijnde/de selve te versien en te behouden. Met hun ende den voozs. Schipper heeft Herauguier besloft dat het schip in een Dozff ghenaeamt ter Leure/ een myl van Breda/ rebelick hoogh ende plat toeghe maect wiert/ soo datter ontrent 78. mannen souden connen in ligghen/ daer wiert voozdes tozff ront omde selve planckē ende daer op gelade die gemeynlic gelept wordē gelijc gebacken steenen in goede ordje ende hoochte/ alsoo dat de ghene die in het Schip quamen niemant sien konden.

Al dus reede zijnde/bestemden sy den 25. February den aenslach te volvoeren/maer wiert eenige daghen doozde groute coude ende dooz het ys/ niet sonder perijckel van ontdeckt te worden belettet.

Tot desen aenslach hadde Herauguier upt ghehozen van Graeff Philips van Nassau volck 16 Mannen onder Capiteyn Jan Logier/ van den Heer van Famars volck upt Heusden 16. mannen onder Capiteyn Jan Fernet van den Heer van Lier upt den Klundert 22 Soldaten onder Lieutenant Mathijs Helt, upt sijn eppen Vaendel verkoz hy 24 mannen onder Geraert Preys Schilknape/al jonck dapper stout onbeveest volck/wepnich daer onder die baerd hadden.

Met dit volck meende Herauguier hem des nachts int schip te begeven/maer hebben dooz eenich ongheluck den Schipper ghemist/ ende wierden despererende/raerslaende het t'schip te verbranden/ om niet ontdeckt te worden: Maer sy herbattent weder den naesten nacht waer schonwende den Prins Maurits/ die met sijn Crjchf-volck t'schepelach inden Klundert. Aldus des Maendaegs s'abonts den 26. February zijn sy int schip gecropen/daer het so enge inne was dat sy allegaer crom ende ghebogen moesten zittē/ende laghen tot Donersdaegs mozge s/ sonder achter oft voozwaerts te kommen comen/ dooz tegenwint ende hozst/ in groot ongemac van extreme koude/met ghebreck vande victualie/als niet so langhe daer op versien zijnde/ waer ober t'Crjchf-volck ver slaut zijnde/wiert ghedwongen s'nachts upt het schip op de Schans van Noortdam hun te begeven/den Capiteyn Herauguier heeft vā sijn volck moeten hoozen murmuratie/ die hy soo met rebelicke woorden/ als sijn exempel/

t'perijckel ende schande/loff/ eer en profijt/ met goede ende quade woorden voozhoudende/ verwilliche/haer alles met hem te waghē (hoe wel t'ongemack ende perijckel seer groot was de upt comste die God bestemt hadde te verwaecte. Den vooznoemden Schipper zien de dat dit soo langsaem hozt gingh/ vreesde dat den aenslach ontdeckt was. waer dooz hy van vrese inghenomen wesende/ niet en hozt hozt varen: maer hy hadde dze Jonge cloeke maets/ die by t' Garnisoen van t' Casteel soo wel bekent waren als den Schipper selfs die beweechde hy om hozt te varen.

Eenen dach hun vermaect hebbende tot Noortdam, so zijn sy Douderdaghs s' nachts den 1. Maert weder t'schepelach ghegaen/ ligghende ontrent een quartier myls van Breda/ alsoo varende laghen sy vanden Wyzdach s'mozgers bosch by t' Casteel/daer sy aen den gront quamen/ wachtende tot dat het water soude wassen.

Ter wijle het schip soo qualijck lagh/ ist leck ghe worden/ soo datter soo veel waters in quam dat de soldaten tot de knien toe in t' water saten/meenende alle te verstickē/ zijnde nu binne den boom ofte t' besluyp vant Casteel/ die achter hun ghesloten wiert/ maer alst water weder wies ist leck wonderlick van selfs weder gestopt.

Ter wijle sy hier laghen/ quam een Cozporaet met een schuyt om t'schip te visiteren/daer in hy ginck inden roef van het Schip/daer een kenster op schuyvende die raecte de solderinge daer t' Crjchf-volck in lagh/ maer niet in sijn gesicht bindende/ is vā daer geschepde vā t' allen gheluck ende dooz Gods voozsienicheit en was daer niemant hoefende. Waer van sy dooz d'obergrote eoude sulcken noodt hadde datse vreesde hun selven te melden: onder ander was den Lieutenant Mathijs Helt daer soo mede gequelt/ dat hy sijn eppen poignaert upt trock om hem t' hert aff te steken/ op dat den aenslach niet en soude ontdeckt worden.

Aldus nae de noene den 3. Maert t' water ge wassen zijnde/so wiert de Slups des Casteels geopentende mits dooz menichte des ys t'schip qualick honde incomen/ soo wiert het vande Italiaensche soldaten ingetrocken/ gelijc als de Cropanen eertijt het Griex houten peert in trocken.

Binnen gecomen wesende tegen den abont/ belaste den Sergeant Major des Casteels dat de wachthupfen van tozff versien souden worden/waer dooz in korte tijdt soo veel affghehaelt wiert dat sy de solderinge begonsten te ontdecken/ t'welck weder groote bangicheit veroozsaecte. Maer den schalcken ende behendighen Schipper/ alsoo de wachthupfen vooz den noodt wat versien waren/ veynsde moede van arbejdente wesen/ende gaff sijnen mede gesel dzinck-delt om met de Corfozagers wat te gaen eten ende dzincken/ alsoo t'werck tot den naesten dage upt stellende daer zij wel mede te vreden waerom/ teghen den abont quam een vandes Capiteyns dienaers byden Schippers met hem klybende dat den Tozff zoo goet niet en was als hy plach te vzen/ de Schipper antwoorde hem/ Weest te vreden den besten Torff light onder, dien hebbe ick oock voor den Capiteyn ghespaert, daer mede ging hy henen.

Den Schipper oock selfs werd van den Sergeant

Weslyt om
selve te doe

Wat verfo-
nen tot desu
aenslach ge-
blypet sijn.

Comen
sche daer
van Maer-
thijs Helt.

De soldate
na volgend
de Cropanen
trecken haer
verder selfs
binnen.

Maurits van Nassaus

Sergeant Major belast (upt achter dincke dat den Prince Maurits op eenē tocht upt was) dat hy moeste inde stadt gaē slapen/ want sy maer eenen schipper int Casteel en wilden laten: at soo trock hy upt/ boeide den P. Maurits de wete van sijne comst albaer. De Gouverneur Lancavechia wijs gemaeckt zijnde dooz behendige spie/ dat de Prince Mauritz eenē aenflach op Geertruyden-berch hadde/ was derwaerts getrocken met seker quantiteyt van meel en ander nootdruft. Alst nu doncker avont was/ ende stille/ ende de machten bestelt / soo heeft den anderen Schipper/ om tgerups dat sy inc schip maechten te bedecken / dickmael aen de pompe gevallen/ als oft t schip dooz t hys waer te seck geworden/ ende hun soo tot de middernacht onderhoudende/ zijnde grooten twist onder t Crjchsvolck gheresen/ om dat een upt noot syn gheboech inden pot gedaē hadde daer sy upt dzoncken.

Twist onder de berch borgen soldaten.

Herauguier doen den tijdt ghecomen was t'nacht ten x i uren/ heeft syn Soldaten in Gods name vermaent den aenflach aen te grijpen ende te volvoeren/ belastende den schipper te pompen/ ende creech syn volck upt t schip sonder alarm bande bystaende wacht / ende deelde die in twee hoopen/ den eenē hoop onder de Capiteynē Lambert en Fernet die hy belaste nae de haven int Zupt-Deeste te trecken/ en hy selve met d'ander langs t'Wapen-huys nae een wachte by de poorte nae de stadt. Also vooz syn volck tredende/ ontmoete hem een Italiaens soldaet/ die hy op syn vraghe niet antwoorde/ maer greep hem byder helen/ verbiedende hem te roepen/ ende vzaechde hem nae de gelegentheyt ende sterckte des Garnisoens/ die hem septe dat se 350 manne waren. Maer siende dat syn volck te curieus int vzaegen waren/ septe hy wel te weten datter maer 50 waren/ en alwreder meer soo moesten sy upt noot dooz bechten/ en mit die aen de wacht komēde/ so vzaechde hem de sentinelle: Qui vala die hy met een korte spieffe doozt hys riep/ en also hief den alarm aē/ want die vander wacht en ronde stelden hun ter weer binnen t'wacht huys/ behalven een Vaendzager upspringede op Herauguier, die hen quetste aen eenen arm/ maer hy leyde hem met veel steken ter neber/ en belaste syn volck dooz de vensteren en deure te schieten/ waer dooz sy om goede krijchs gemade baden/ die mits den hoogen noot hun niet en conde gegunt worden.

Op wat wyse het Casteel aen gestast werde.

Het Casteel wort gheswonen.

Als nu dooz het geroep en den alarm Paulo Antonio Lancavechia, Soon en Lieutenant vanden Gouverneur Odeardo Lancavechia, upren staep gewecht was/ so dede hy eenē upval upt het binnenste vant Casteel met ontrēt xx xvi mannen/ maer de Capiteynen Lambert en Fernet stonden hem soo kloeckelicken tegen/ dat Paulo gequetst werde en zy te rugge weecken.

Den alarm ontsack ooc inde stadt/ soo dat eenige begontsten t'vper aende poorte des Casteels te steken/ niet tegenstaende dat Herauguier teghen hun dede inschieten. De plaetse versekerd zijnde/ soo trock hy noch niet eenige bande sijne nae een ander Cozps de garde die byde groote platte forme des Casteels gehouden wert daer noch 16 soldaten hun weerden/ maer wierden al doot geslagen.

Dit aldus beschickt zijnde/ ende de besproken teckenē gedaen sijnde/ so arriveerde twee uren hier nae den Grave van Hohenlo byten Casteel met des Princen Maurits Vbande

garde/ maer mits datmen niet en conde openen de byptenpoorte des Casteels upt oorzake vant hys/ soo quam syn volck binnen doozt affhaken van een pallisade by de Sluys. Hohenlo ingecomen zijnde/ appointeerde den jongen Lancavechia metten Grave van Hohenlo te moghen upt trecken behoudens hys ende goet. Cozps daer nae quam den Prince Maurits selve met Doetvolck ende Peerdevolck/ ende met hun waren de Graven Philips van Nassau, ende van Solms. Sir Francoys Veer, gebiedt hebbende over d'Engelschen/ den Admirael Justinus van Nassau / den Heer van Farnars, Verdoes ende ander Obersten.

Sijn Excellentie coemt int Casteel

Ende alsoo den Grave Hohenloo de Burgherje vermaendt hadde tot vereeninghe met hunnen ouden Heere/ ende Prince Maurits ende vast ordze stelde om langs twee poorten in de stadt te vallen / soo sonden sy eenen Tromslager/begeerende verloff om eenighe Burghermeesters te senden/ die welke gecomen zijnde in mindan een we/wiert gheaccordeert dat de Borger de plonderinge souden afcoopen met twee maenden solts aende soldaten/ beloopde 97074 gulden. De wapenen neder gelept zijn de/sondt den Prince Maurits de Heer vander Noot Capiteyn vā syn Garde met syn Vaendel omt Stadthuis ende ander plaetsen in te nemen ende te besetren.

De Stadt geeft haer ober aen syn Excellentie.

Tiste noteren ende waerdich om onthoude te werde dat in den nacht opdē eersten allarm int Casteel/ de Compaignie peerde-volck vanden Marquis del Guasto daer synen Lieutenant Tarlantino by was en vijf andere Waendelen Italiaens voetvolck / upt verschickten den moet verlozen hebbende/ in sulcken disordze gecomen zijn dat sy opbrekende een Poortte/schandelych upt de stadt gevlucht zijn / niet tegenstaende de Borghers vreesende gheplondert te worden/ hun alle hulpe ende trouwe aenboden ommede stadt te bewaren en te beschermen/ maer te vergeefs: een schande te recht oversuicken hoorchmoedighen Patie. Het welke Parma overwegende/ heeft dat verlies ende schande wel weten te wzeken / mits hy de Spaigniaerden dat verweet/ waerom hy eenighe hoofden daer van dede vanghen ende onthoofden/ onder ander Cesar Gutra, Julio Graciano, de Lieutenant van Guasto / gheheeten Tarlantino/ met den Cozpoael die t' Schip soo qualick hadde gevisiteert.

De Spaigniaerden vluichten upt Breda.

Straffe ober de selbe

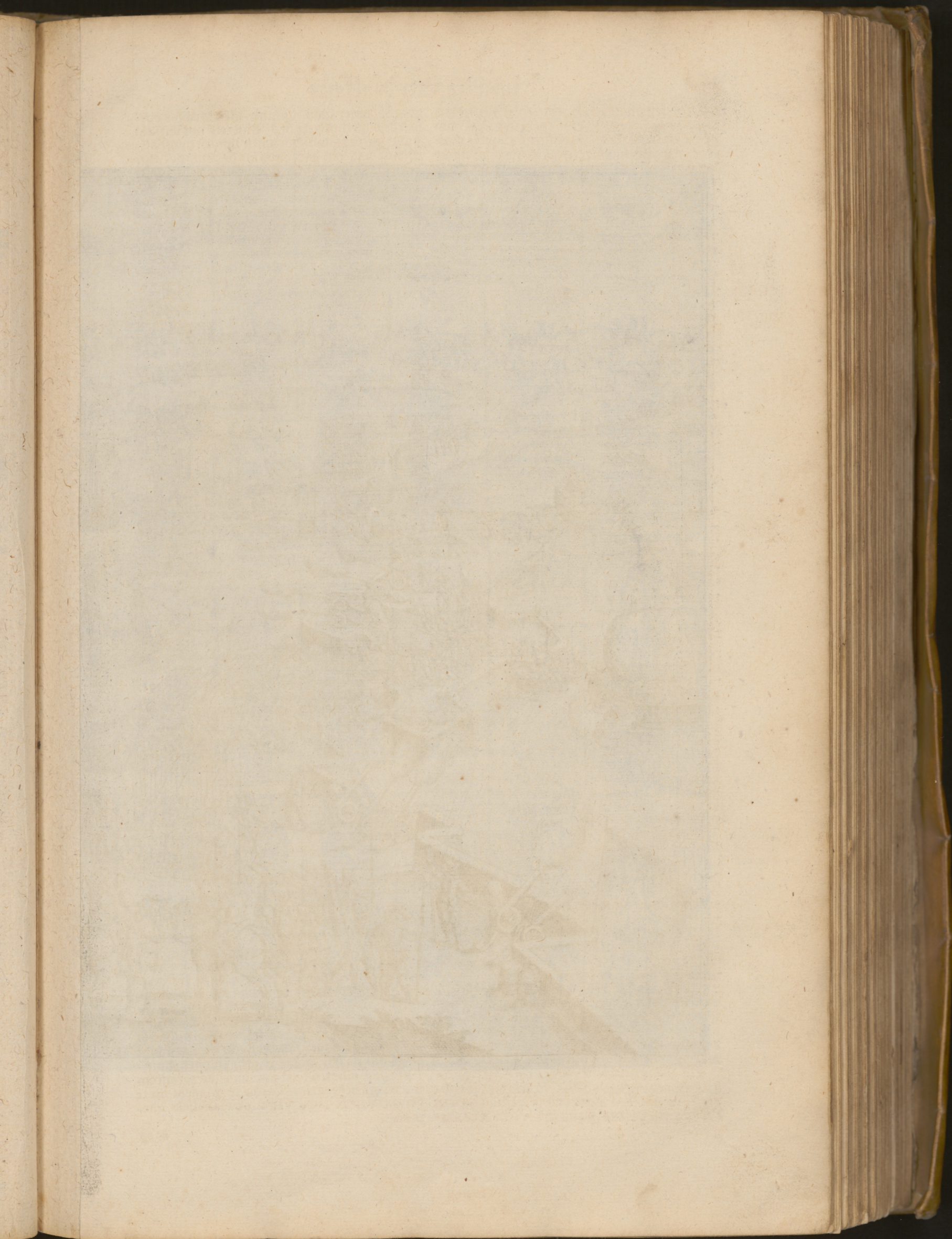
Dese Stadt Breda ende t' Casteel wiert miraculeus ingenomen sonder groote bloetsstoztinghe / ende veel ghebechts/ want daer waeren alle met het innemē van het Casteel ghebleven ontrēt dertich Italiaenen: van de sijde van den Prince bieffer maer eenen doot die dooz de dypsterhept in het water viel ende verdzonck.

Straffe ober de selbe

Ober dese victorie hebben al de gemieerde Landen ende Sreden lof ende danckseggginghe openbaer Gode ghedaen in hun Kercken/ ende alomme gebiert/ ende doen slaen ter ghe-dachtenisse goude/ silbere/ ende copere penningen met opschyft/ dat Breda den vierde Martij 1590. doozt belepdt van den E. Prince Maurits vā Nassau upt de Spaensche dienstbaerhept was getoghen/ ober d'ander zijde stont na ghemaeckt de water-gracht met het Cozpschijp de Soldaten daer upt comende / rontom stonde gheschzeven: Gereet te winnen oft te stercken voort: Loon vant onwinnelick ghemoeft.

Danckseggginge ober de victorie.

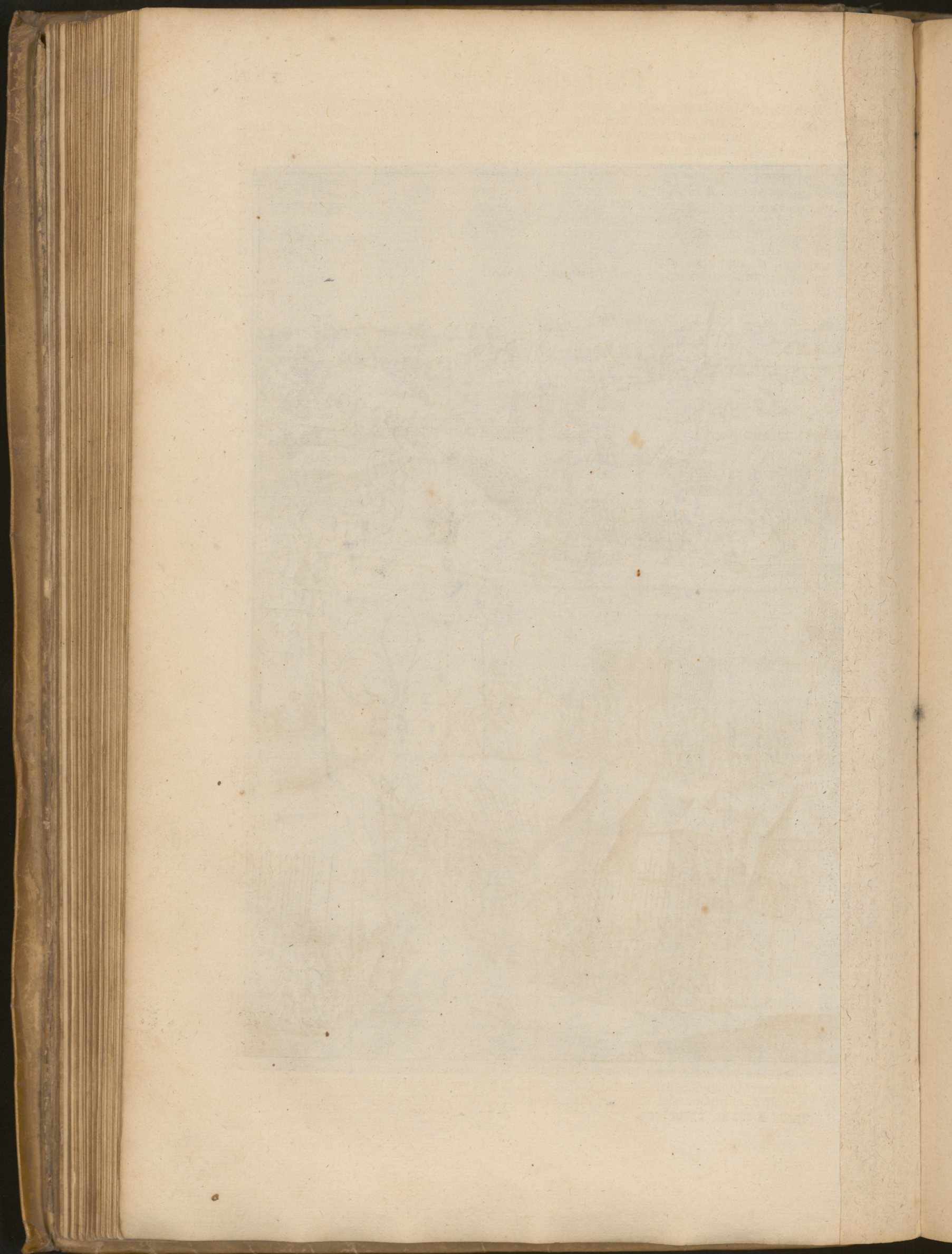

Bergelbing
vande In-
nemers van
Breda.

Den Prince Maurics, met consent vande Ho. Mo. Heeren Staten/ heeft den Capiteyn He- rauguier beschoncken met t Gouuernement der Stadt/ Casteel/ ende Landt van Breda/ met volcomen bevel.

En Capiteyn Lambert Charles wiert gege- ven het officie van Sergeant Major ende daer nae om zyn cloeckmoedicheyts wil is hy byde selve Heere gemaect Gouuerneur van Nimme- ge, welche staet hy tot noch toe met groot lof en eere bedient heeft: de ander Capiteynen en particuliere Soldaten werde elck een vande voorsz penningen ofte medaillen van sijn gou- de/ en een somme gelts/ vereert met belofte van gebozert te worden elck nae sijn qualiteyt en verdienste: De Schippers wierden bepede oock

beschoncken ende gebozert met een pensioen haer leuen lang geduyzende.

De Stad wiert terstont besocht upt Hol- lant na de bestelde ordy vande Prince Maurics ende den Heer Oldenbarneyelt/ met allerhande nooddrift van amunitie ende victualie wel vooz anderhalf jaer: eer thien daghen ten eynde quamen so werden daer ingelept 4000 Peer- den/ en 2 vaendelen Doetknechten/ de Boz- gherijē heeft haer oock in 5 Vaendelen gedect om neffens het Crichs- volck te waken.

Ende hebben alsoo met hulpe des Almächti- ghen de Stadt/ tot den dach van heden be- waert/ Godt gebe de selve tot synder eeren/ en welbaert deser Landen/ noch langhe jaeren mach beschuttet ende beschermt werden.

Verclaringhe vande Letteren die inde Figuyre gestelt sijn.

1. Die Stadt Sevenbergen.
2. Het Fort Nordam.
3. Plaetse daer die Soldaten by nacht int rurs- schip zijn ghegaen.
4. Plaetse alwaer het Schip lach, na dat het vande Soldaten was ingehaelt.
5. Twee corps-guarden van dees scheeps-Solda- ten overvallen.

6. Vyr-valghedaen uyt het binnen-Hoff, ghe- resistert, ende te rugghe ghedreven.
7. Brugghe van t Casteel, by die vande Stadt ende haere Soldaten verbrandt.
8. Poorte daer door zijn Excel. met ander ende meerder crichs- volck is ingecomen.
9. Tvluchten der Italiaenen siende het Casteel verloten.

Graeff Karel van Mansveldt,

Beschiet ende bestormt de Schantse van NOORDAM,

dan vverdt mannelick affgeslagen, den 14 Mey 1590.

1590

En Prince van Parma siende/ dat sijn Exce- lentie van Nassau, hen vooz eenen behendigen aenslach/ de Stadt Breda ingenomen ende aff- handich gemaect had- de / soo heeft hy om meerder ongheval te mijden / ende de Stadt te benouwen / eer de

maendt Maerte uptginck / ghesonden Graeff Karel van Mansvelt, met ontrent vier duysent mannen naer Breda, om haer coursen te belet- ten/ ender platte landt te bezyden/ die terstont rondtomme Oosterhout, Teringhe, ende andere hequame plaetsen besetten/ ende nam in Seven- bergen, ende andere plaetsen / daer sy groote wreechtheyt bedreuen met roben ende moozden. Ter Heydeneen Doop tusschen Sevenbergen, en- de Breda op een Rivierken de Mercke/ heeft hy een Schantse sterck ende groot met een brugge ober t water gemaecht/ om daer mede alle toevoer te water naer Breda te beletten/ so lange met sijnen Legher daerligghende / tot dat alles opghemaecht was/ denckende daer mede Breda te, benouwen.

Parma sent
Karel van
Mansvelt
tegen Breda
ende maecht
de Schantse
ter Heyden.

Hy heeft daerentusschen in Mey de schantse der Staten by Sevenbergē, Noorddam, gheere- liggende vast opt water/ belegghert: daer bevel op hadde Cap. Matthijs Helt, die mede int voorz- schyben Curs- schip was geweest/ ende Breda hielt innemen. Den 13. ende 14. Mey heeft de voorsz. Mansvelt met 7 stucken geschuts de schantse met 1200 Scheute / beschote en daer op geweldelicken gestoymt. Sy brachten oock een groot Heudeschip met een hooghe meerse vooz t Fozt/ ten hoogen water: de meerse vol goede musquettiers zijnde/ die die van binnen alle tegenweer souden beletten: Oock hadden sy bzuggen om aenden stoym te comen. Sy be- liepen t Fozt tweemaal/ maer werden affghe- slagen/ met verlies vantwee Italiaensche Ca- piteynen/ Horacio Fontana van Modena, en Jan Francisco Pagano Napolitean, met meer andere daer onder enige Nederlanders van naemen waeren. Jae men hielt vooz secker dat daer wel ses oft seven hondert doot ghebleuen zijn: te meer om dat het vper ofte bzant doort schieten int voorsz. schip quam / ende de selve al verbranden die daer in waren: waer vooz sy met veel gequetste moesten afftrecken / vooz welke tegenweer Capiteyn Machijs Helt groo- te eere behaelde.

De schantse
van Noor-
dam te vers-
ghees van
Mansvelt
beschoten
ende be-
stoymt den
13 ende 14
Mey.